

у предметі дослідження, скільки буде достатньо для допитуваного дати просту і пряму відповідь. Найбільш поширеним методом контролю свідка є постановка йому питань, які вимагають відповіді тільки «так» чи «ні». Таким шляхом особа, що веде перехресний допит, з одного боку, передає всю інформацію свідкові і суду, а з іншого, пропонуючи свідкові відповідати в позитивній або негативній формі, жорстко контролює його. Хоч і не позбавляє його вибору, демонструючи об'єктивність. Запитання повинні бути лаконічними, але разом з тим, завжди потрібно забезпечувати інформаційну насиченість запитання [4, с. 62].

Отже, перехресний допит – один з найважливіших засобів дослідження доказів, адже з його допомогою перевіряється здатність свідка сприймати факти, про які він дає показання, що в свою чергу має велике значення для оцінки достовірності показань свідка. Проведення перехресного допиту – це складна аналітична робота, яка вимагає від особи, яка проводить допит високої майстерності та професіоналізму, адже для того щоб отримати необхідну відповідь від свідка, потрібно правильно поставити запитання з урахуванням психологічних особливостей допитуваного.

Список використаних джерел:

1. Шепітько В. Ю. Психологія судової діяльності: Навч. посібник. – Х.: Право, 2006. – 160 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 2 / Є. М. Блажівський, Ю. М. Грошевий, Ю. М. Дьомін та ін.; за заг. редакцією В. Я. Тація, А. В. Портнова – Х.: Право, 2012. – 664 с.
3. Особливості проведення прямого та перехресного судового допиту свідків і потерпілих / О. Ю. Костюченко // Вісник кримінального судочинства. – 2015. – № 1. – С. 66-73.
4. Зейкан Я. П. Методика перехресного допиту в суді / Я. П. Зейкан. – Х.: Фактор, 2016. – 192 с.

Свиридовська Н.В.

студентка,

Національний університет «Острозька академія»

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ ОСІБ ЗРІЛОГО ВІКУ В РОЗРІЗІ МЕТАКОГНІТИВНИХ ХАРАКТЕРИСТИК

Особистість зрілого віку, за даними досліджень, має стійку політичну свідомість [3]. А це означає, що її погляди, ставлення, ідеї, теорії, уявлення не змінюються протягом тривалого періоду. Враховуючи, що за різними періодизаціями, дорослий або зрілий вік

варіюється від 35-40 років до 60-65, то і сукупність респондентів для даних досліджень теж буде відрізнятися. Натомість метакогнітивні характеристики особистості мають однакову природу в усіх людей, хоча і відрізняються завдяки особливостям особистості. Таким чином ми можемо відслідковувати прояв загального механізму характеристик метапізнання в різноманітних варіаціях політичної свідомості.

М.А. Холодна виділяє чотири основні метакогнітивні характеристики, на яких і базуватиметься подальший аналіз проявів політичної свідомості. Першою з них вона виділяє концентрацію – здатність концентруватись на певній інформації, зменшувати прояв різноманітних стимулів та виконувати при цьому певні завдання. Другою метакогнітивною характеристикою є засвоєння знань – здатність особистості зберігати та користуватись отриманою інформацією, оперувати та видозмінювати її у таблиці, графіки, схеми та ін.. Третьою – вибір головних ідей, під яким мається на увазі навичка особистості виділяти ключові аспекти інформації та відсіювати другорядні. Четвертою метакогнітивною характеристикою є керування часом – здатність розподіляти часові та енергетичні ресурси для виконання поставлених завдань [2].

Політична свідомість теж має досить широкий спектр прояву. Дослідники по-різному варіюють типологію прояву політичної свідомості, але основою усіх є розподіл ставлень, ідей, оцінок та емоційних компонентів у три групи [1]:

- 1) Авторитарну політичну свідомість;
- 2) Демократичну політичну свідомість;
- 3) Ліберальну політичну свідомість.

Відповідно до цієї класифікації, кожен з типів має різний прояв та набір компонентів, що відображаються в свідомості особистості та мають політичний характер.

Не зважаючи на те, що прояви політичної свідомості задіюють досить велику кількість емоційних компонентів особистості, на рівні метапізнання вони проявлятимуться у вигляді суджень. Прикладом такого судження може бути «Я не схвалюю дану політичну позицію» або «Я оцінюю цю політичну концепцію як дуже дієву та корисну». Ця інформація стає об'єктом обробки індивідуальних метакогнітивних характеристик тільки тоді, коли приймає вигляд судження. Звичайні ж емоційні прояви, ставлення, якщо вони не проявлені у вигляді усвідомленого судження, не можуть взаємодіяти з метакогнітивними характеристиками. Проте, людська свідомість намагається обробити інформацію і зробити її чіткою, а це можливо тільки тільки з урахуванням всіх чотирьох метакогнітивних характеристик.

Усвідомлення власних політичних позицій у вигляді сталих суджень – продукт обробки інформації на рівні метапізнання. При цьому

кожна з характеристик метапізнання може при необхідності вільно проявлятися. Такою є картина функціонування політичної свідомості в зрілому віці. Проте, зважаючи на велику кількість політичної інформації, вона не може повністю бути засвоєною, усвідомленою та перетвореною в судження. Саме тому процес поступового прояву метакогнітивних характеристик особистості відслідковується постійно.

Спершу певна інформація і супроводжуюче її емоційне переживання, що стосується політичного життя особистості, стає об'єктом пізнання та метапізнання. Проявляється перша з метакогнітивних характеристик – концентрація. Особистість намагається зменшити прояв допоміжних стимулів та виділити суть політичної концепції як об'єкт. При цьому ми припускаємо, що стимулом, який відсіюється, є саме емоційне переживання.

Наступним проявом метакогнітивних характеристик є здатність засвоїти політичну інформацію в пам'яті та оперувати нею. Саме ця метакогнітивна характеристика обробки інформації дає змогу формувати судження щодо отриманих знань. Так, особистість може надалі оперувати даною інформацією та видозмінювати її.

Після цього з усієї сукупності політичної інформації особистість може виділити головні ідеї – так проявляється третя метакогнітивна характеристика. Завдяки цьому ці обрані ідеї позиціонуються як власні. Їм знову може надаватися емоційне забарвлення і вже готові судження починають чітко відслідковуватись у політичній свідомості індивіда [5].

Четверта метакогнітивна характеристика – управління часом, проявляється в політичній свідомості тільки за специфічних умов, коли необхідно створити певне відображення політичних ставлень або концепцій з урахуванням часового компоненту. Тут ми можемо відслідкувати швидкість та якість обробки інформації в політичній свідомості шляхом метапізнання.

Перетворення політичної інформації в судження в процесі прояву метакогнітивних характеристик зумовлено метапам'яттєвим моніторингом. Саме тому деякі судження політичної свідомості хоч і несуть явний політичний зміст, але є подібними до метапам'яттєвих суджень [4]. Так інформація під час засвоювання та формування ідеї може мати вигляд судження про вивчене (JOL) або легкість вивченого (EOL). Проявом такої характеристики як вибір головних ідей може бути судження про впевненість (RCJ). Загальні особливості функціонування метапізнавальної сфери особистості прослідковуються в різних метакогнітивних характеристиках обробки інформації. В політичній свідомості індивіда це пов'язано з розумінням та усвідомленням політичних ідей, власних ставлень та власних висновків щодо цих концепцій.

Наявність власних оцінок щодо своєї політичної свідомості може варіюватись від її наповнення. Саме тому дослідники розподіляють її на декілька типів. В розрізі метакогнітивних характеристик обробки інформації це грає важливу роль, оскільки належність до того чи іншого типу політичної свідомості забарвлюватиме якість кожної метакогнітивної характеристики.

В залежності від типу політичної свідомості, інформація за участі метакогнітивних характеристик її обробки, теж буде приймати інший вигляд. Так належність особистості до демократичного, авторитарного або ліберального типу політичної свідомості вносить свої зміни в процес метакогнітивної концентрації, засвоювання інформації, вибору головних ідей та керування її часовими аспектами.

Загалом функціонування метапізнання та, зокрема, метакогнітивних характеристик обробки інформації чинить значний вплив на політичну свідомість та дає їй можливість бути сталою та сформованою. Саме це найкраще прослідковується в особистостей зрілого віку, оскільки всі політичні вподобання, ставлення, ідеї та емоційні переживання щодо їх політичного життя вже мають певні сформовані ознаки, які можна віднести до того чи іншого типу політичної свідомості.

Список використаних джерел:

1. Горлач М. І. Політологія: наука про політику: [підручник для студ. вищ. навч. закл] / М. І. Горлач, В. Г. Кремінь – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 840 с.
2. Холодная М. А. Психология интеллекта: парадоксы исследования / М. А. Холодная. – Томск: Изд-во Том. ун-та. – М.: «Барс». 1997. – 392 с.
3. Хомуленко Т. Б. Метапам'ять: наукові підходи та експериментально-інтроспективна методика дослідження / Т. Б. Хомуленко, Т. І. Доцевич // Серія «Психологія». – 2014. – № 49. – С. 193-211.
4. Brown A. Metacognition, executive control, self-control, and other mysterious mechanisms // In F. Weinert and R. Kluwe (Eds.), *Metacognition, Motivation, and Understanding*. – Hillsdale, NJ: Erlbaum, 1987. – Pp. 65–116.
5. Schraw G. Assessing metacognitive awareness / G. Schraw, R.S. Dennison // *Contemporary Educational Psychology*. – 1994. – Vol. 19. – Pp. 460-475.